

Bruk av tvungen lønnsnemnd i Norge

Paal Berg-seminaret, 26. april 2018

Åsmund Arup Seip

Tiden før 1916

- Bruk av voldgift i næringslivet og i internasjonale relasjoner
- Avtale i 1902 mellom Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon og Norsk Arbeidsgiverforening
«Overenskomst om Ordning af Forligsraad og Voldgiftsretter til Behandling af Tvistigheder mellem Arbeisgivere og Arbeidere»
- Voldgift i rettstvister videreført i overenskomster
- Venstre krever interesselstvister løst ved voldgift

Statlige inngrep med bruk av voldgift 1916-1940

1916 – Regjeringen Knutsen foreslår en midlertidig lov under verdenskrigen

Midlertidige lover også vedtatt i 1919, 1920 og 1922

Voldgift igjen brukt i 1928

Statlige inngrep med bruk av lønnsnemnd 1945-1952

1944 – Eksilregjeringen vedtar en forordning om bruk av lønnsnemnd for å løse arbeidstvister i tiden etter krigen.

Finn Dahl og Konrad Nordahl foreslår å bruke uttrykket «lønnsnemnd».

1949 – Særordning for LO og NAF. De frittstående forbundene underlegges tvungen lønnsnemnd.

Rikslønnsnemnda

- Rikslønnsnemnda ble etablert 1953
 - Lov om lønnsnemnd i arbeidstvister 1952
 - Lov om lønnsnemnd i arbeidstvister 2012
- En frivillig lønnsnemndsordning som sto til partenes disposisjon.

Statlige inngrep der tvisten henvises til løsning i nemnda

- 1953 – 1990: 80 statlige inngrep (2,1 per år)
- 1990 – 2017: 43 statlige inngrep (1,5 per år)

- 1975 – 1990
 - Oljesektoren
 - Norsk Hjelpepleierforbund
 - Norsk Sykepleierforbund
 - Norsk Kommuneforbund
- Klager til ILO
- Rettdal-doktrinen 1981

Tabell 1 Arbeidstvister som har blitt løst ved tvungen lønnsnemnd, 1990–2012.

Nr	Arbeidskamp	År tariff	Sak	Arbeidsgiver	Arbeidstaker	Sektor	Varighet
1	Streik	1990	1/1990	NHO/Oljeindustriens landsforening (OLF)	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	Olje	1 dag
2	Streik/Lockout	1992	1/1992	NHO/Rederienes landsforening (RLF)	YS/Det norske maskinistforbund (DNMF)	Skip	2 dager
3	Streik	1992	3/1992	KS	Norsk Hjelpepleierforbund (NHF)	Helse	20 dager
4	Streik	1992	4/1992	KS	Landsorganisasjonens forhandlingsammenslutning (LOK)	Kommune	6 timer
5	Streik	1992	2/1993	NHO	PRIFO/Tømmermålerens Lansforening	Privat	28 dager
6	Streik/Lockout	1992	3/1993	NHO	Sivilingenjørenes forening	Privat	10 dager
7	Streik	1994	1/1994	KS	Norsk Sykepleierforbund	Helse	3 dager
8	Streik	1994	2-5/1994	KS	Bioingeniør-/Ergoterapeut-/Fysioterapeut-/Radiografforbund	Helse	3 dager
9	Streik/Lockout	1994	6/1994	NHO/Oljeindustriens landsforening (OLF)	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	Olje	10 timer
10	Streik/Lockout	1994	7/1994	NHO/Oljeindustriens landsforening (OLF)	Norges Arbeidslederforbund	Olje	10 timer
11	Streik	1995	1/1995	Staten v/AD	Akademikernes Fellesorganisasjon	Staten	7 dager
12	Streik	1995	2/1995	KS	Akademikernes Fellesorganisasjon	Kommune	7 dager
13	Streik	1995	3/1995	Oslo kommune	Akademikernes Fellesorganisasjon	Kommune	7 dager
14	Streik/Lockout	1997	1/1998	Norges Rederiforbund	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	Olje	39 dager
15	Streik	1998	2/1998	KS	Norsk Helse- og sosialarbeiderforbund	Helse	7 dager
16	Streik	1998	3-5/1998	KS	Norsk Sykepleierforbund/Norsk Radiografforbund/NITO	Helse	18 dager
17	Streik	1998	6/1998	Staten v/AAD	Akademikernes Fellesorganisasjon	Staten	19 dager
18	Streik	1998	7/1998	NAVO/Telenor	LO Stat/Tele- og Dataforbundet	Privat	12 dager
19	Streik	2000	1/2000	Oslo kommune	Norsk Helse- og sosialarbeiderforbund	Helse	5 dager
20	Streik	2000	2/2000	KS	Det norske maskinistforbund	Kommune	12 dager
21	Streik/Lockout	2000	3/2000	Oljeindustriens Landsforening (OLF)	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	Olje	24 dager
22	Streik/Lockout	2000	4/2000	Oljeindustriens Landsforening (OLF)	Lederne	Olje	24 dager
23	Streik	2000	5/2000	Oslo kommune	Fellesorganisasjonen (FO)	Kommune	33 dager
24	Streik	2002	1/2002	NAVO	Norsk Sykepleierforbund	Helse	44 dager
25	Streik	2002	2/2002	Servicebedriftenes landsforening	Kommunalansattes fellesorganisasjon	Privat	19 dager
26	Streik	2002	3-4/2002	Servicebedriftenes landsforening	Norsk Helse- og sosialforbund/Norsk kommuneforbund	Helse	5 dager
27	Streik/Lockout	2004	1-2/2004	Oljeindustriens Landsforening (OLF)	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)/Lederne	Olje	8 dager
28	Streik/Lockout	2004	3/2004	Norges Rederiforbund	Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	Olje	116 dager
29	Streik/Lockout	2004	1/2005	Tekniske entreprenørers landsforening	EL & IT	Privat	154 dager
30	Streik	2005	1/2006	NHO/Flyselkapenes landsforening	Norsk Flygerforbund/Lufttransport flygerforening	Luftfart	20 dager
31	Streik	2006	2/2006	Staten v/FAD	Akademikerne	Staten	15 dager
32	Streik/Lockout	2006	3/2006	Finansnæringens Arbeidsgiverforening	Finansforbundet	Finans	11 dager
33	Streik	2009	1/2009	NHO/NHO Luftfart/Norsk Luftambulans as	Norsk Flygerforbund/Norsk Luftambulans flygerforening	Luftfart	0 timer
34	Streik	2010	1/2010	NHO Service	Norsk Sykepleierforbund	Helse	11 dager
35	Streik	2010	2/2010	Spekter	YS Spekter	Helse	15 dager
36	Streik/Lockout	2012	2-3/2012	Norsk olje og gass	Industri Energi/SAFE	Olje	16 dager
37	Streik/Lockout	2012	4/2012	Norsk olje og gass	Lederne	Olje	16 dager
38	Streik	2012	5/2012	NHO Service	Norsk Arbeidsmandsforbund	Privat	8 dager
39	Streik	2012	6/2012	NHO Service	Fagforbundet	Helse	28 dager

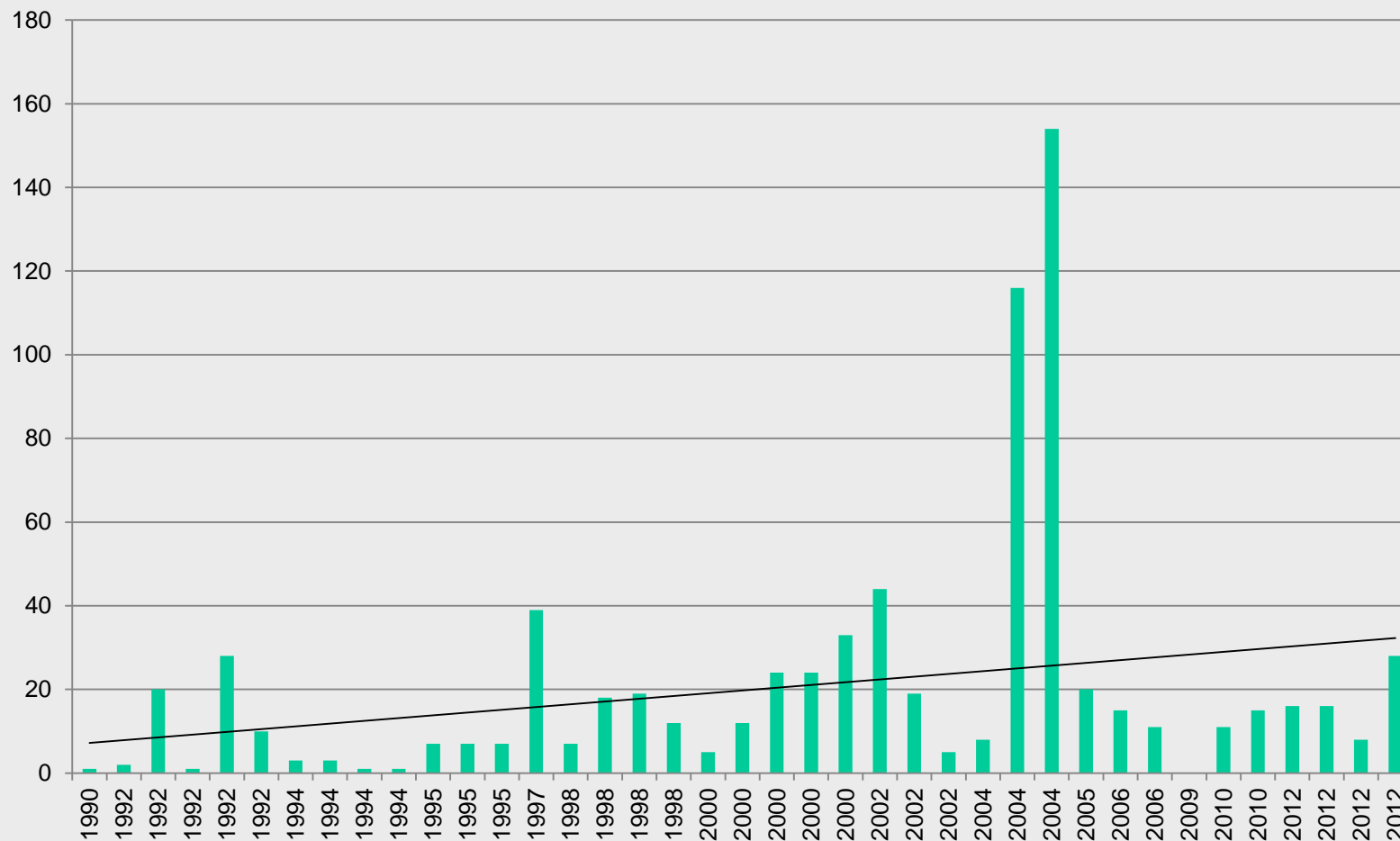
Hvilke sektorer har vært rammet?

Sektor	Antall streiker
Helse	11
Olje	10
Privat	6
Kommune	5
Staten	3
Luftfart	2
Finans	1
Skip	1

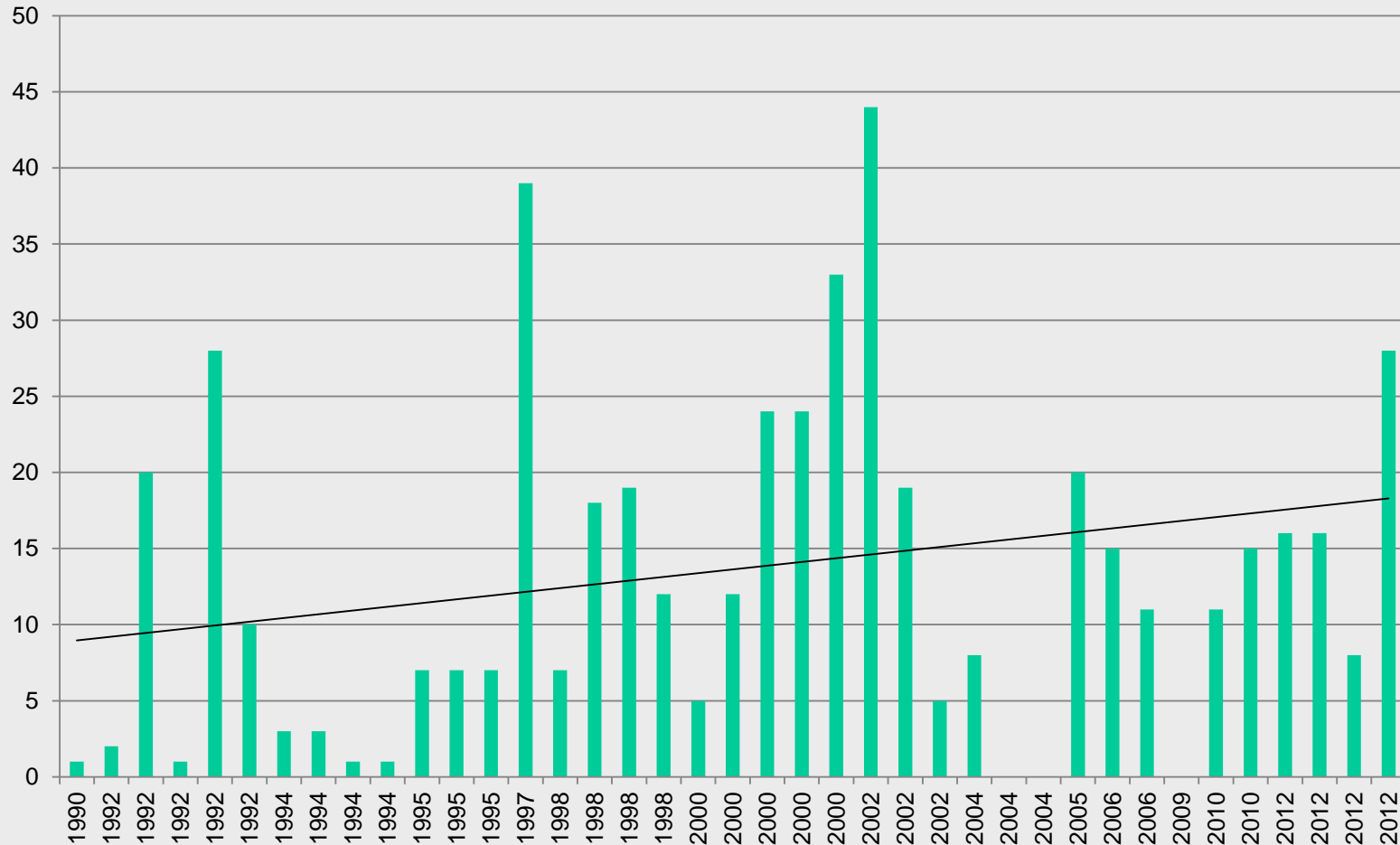
Hvilke arbeidstakerorganisasjoner har vært involvert (mer enn én gang)?

Arbeidstakerorganisasjon	Antall nemnd-avgjørelser
Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS)	6
Norsk Hjelpepleierforbund / Norsk Helse- og Sosialforbund / Fagforbundet	5
Akademikernes Fellesorganisasjon	4
Norsk Sykepleierforbund	4
Lederne	3
Det norske maskinistforbund	2
Norsk Radiografforbund	2
Norsk Flygerforbund	2

Hvor lenge varte streikene?

Hvor lenge varte streikene?

Bruk av lockout

- 13 av 39 saker
 - Oljesektor 10
 - NHO 2
 - Finans 1
- Hensikt: Utvide konflikten for å få statlig inngrep
- 12 av konfliktene stoppet etter lockoutvarsel (heiskonflikten et unntak)

Hovedbegrunnelse for inngrep

Hovedbegrunnelse	Brukt antall ganger
Liv og helse i fare	15
Vitale samfunnsinteresser	13
Alvorlige konsekvenser	9
Problem med dispensasjonshåndtering	2

Tilleggsmoment: konflikten er «fastlåst».
Nevnes i 15 av sakene.

Hvilke tilsyn har vært involvert?

Tilsynsmyndighet	Antall	Sektor (Nr. se tabell 1)
Statens helsetilsyn	20	Helse, stat, kommune, privat
Post- og teletilsynet	1	Privat (nr. 18)
Mattilsynet	1	Staten (nr. 31)
Lufttilsynet	1	Privat (nr. 38)
Petroleumstilsynet	1	Privat (nr. 38)
Finanstilsynet	1	Finans (nr. 32)
Statens bygningstekniske etat	1	Privat (nr. 29)
N	23	

Utviklingstrekk

- Statlige tilsyn er mer involvert
 - Pga Rettedal-doktrinen/ILO-kritikk/«avpolitisering»
 - Skal legitimere statlige inngrep
- Statens helsetilsyn
 - Aktiv observatør
 - Mer uavhengig av partene
 - Støtter bruk av dispensasjoner
- Få observasjoner av andre tilsyn
 - Trolig mindre uavhengig av partene (Luftfartstilsynet/Avinor)

Kritikk fra Stortinget

- Kritikk fra SV fram til midten av 1990-tallet
 - Prinsipiell motstand:
«Vårt standpunkt er grunnlagt ut frå eit prinsipielt syn på korleis spørsmålet om lønnsfastsetting og arbeidsvilkår skal løysast i vår type samfunn.»
- FrP vekslende standpunkt
- AP har av og til trukket inn utenforliggende forhold
- Etter 2006 enighet i Stortinget... til legestreiken i 2016

Foto: Aksel Kjær Vidnes, forskerforum.no